

Tidsskriftet dansk-skånsk

Nummer 2/1. maj 2025

Landskrones fæstning med den store voldgrav

**Dansk-Skaansk Forening blev stiftet
26. september 1954 i Helsingborg**

Side 2

Dansk-Skaansk Forenings opgave er at udbrede kendskab til det oprindelige Østdanmarks historiske og geografiske tilknytning til Danmark

Ansvarshavende redaktør for nærværende nummer af Tidsskriftet dansk-skånsk: ***Kaj Spangenberg***: spango@os.dk

Kommende redaktør: ***Henrik Adam Wagner***

Ny bestyrelse blev valgt på generalforsamlingen 15. marts:

Formand: ***Stig Wørmer***

Næstformand: ***Christian Ankerstjerne Rønneberg***

Sekretær og Facebook-bestyrer: ***Poul-Henning Laursen***

Assisterende sekretær: ***Niels Erik Søndergård***

Kasserer og assisterende webmaster: ***Peder Møller***

Redaktør: ***Adam Wagner***

Turkoordinator: ***Marianne Henriksen***

Turkoordinator: ***Flemming Andersen***

Hjemmesidens webmaster: ***Hans Christophersen***

Suppleanter: ***Henning Bussenius-Larsen*** og ***Kaj Spangenberg***

Kontingent og bankkonto:

250 DKK for hele 2025. Beløbet bedes indbetalt til bankkonto

Reg.nr. 1551. Konto 6003133 (Dansk Bank)

BUSTUR TIL HALLAND OG SKÅNE!

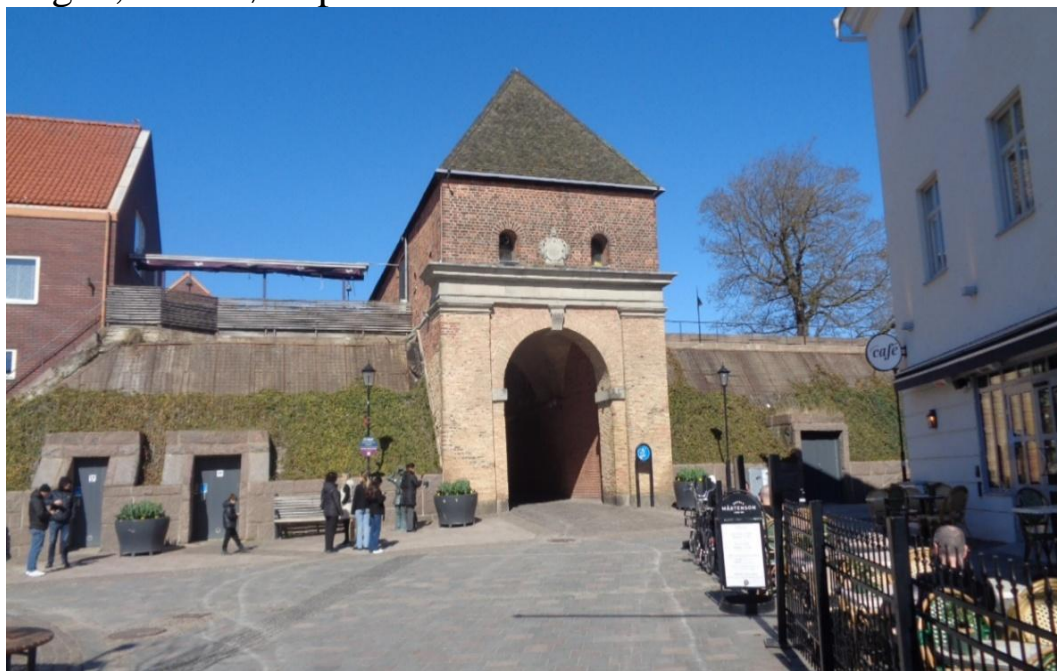
Lørdag 17. maj 2025. Påstigning og afgang med Solibus klokken 09.15 fra DGI-Byen. Desuden påstigning klokken 10.00 på Helsingør Stationstov. Forventet hjemkomst cirka klokken 19.00.

Pris 700 DKK for medlemmer, for gæster 800 DKK. Indbetaling på foreningens bankkonto - Reg.nr. 1551, konto nr. 600 3133 - skal ske senest mandag 5. maj. Prisen omfatter bustur, frokost i Halmstad (Hotell Mårtensson) og senere kaffe og kage (Bjäre Golfklubb).

Husk pas og/eller kørekort!

Fra Helsingør køres direkte via færgeren Helsingør-Helsingborg til **Halmstad** i Halland. Her spiser vi først frokost i Restaurang Mårtensson, og fra spisestedet har vi direkte adgang til Norreport og Galgebakken.

Nørreport (Norreport) var en forpost i det danske rige mod Sverige og er del af fæstningsværkerne fra 1600-tallet. Der var fire porte i befæstningen, men Nørreport er den eneste bevarede.

Norreport - til højre skimtes vort spisested!

Side 4

Galgebakken var Halmstads henrettelsessted og vender ind mod Nørreport. Den ældste dokumenterede henrettelse er en heksebrænding i 1619. Christian IV var en stor heksejæger!!!

Halmstad slot blev påbegyndt af Christian IV i 1609 og bygget færdig i 1619 i den renaissancestil, som var særegen for kongen. Samme år fandt et møde sted på slottet mellem Christian IV og svenske Kong Gustav Adolf II.

Sankt Nicolai Kirke er opført omkring 1320 og viet til de søfarendes skytshelgen. Der er fundet 15 gravsten fra middelalderen, og nogle af dem kan ses i våbenhuset.

I 1450 nævnes **Båstad** som Botstædæ, senere Baadsted – akkurat som det lille fiskerleje Bådsted på Bornholm! Byen fik 1462 dansk stadsret, men både under Syvårskrigen (1563-70) og Horns Krig (1643-45) blev byen brændt ned af svenskerne. Mariakirken fra 1450 – indviet til Jomfru Maria - er Båstads eneste bevarede bygning fra den danske tid. Kirken er spektakulært stor for en landsbykirke at være, og den er udsmykket med en del kalkmalerier. I vore dage er Båstad kendt som arena for store internationale tennisturneringer.

Mariakirken - den imponante landsbykirke i Båstad

Side 5

Hovs Hallar – 12 kilometer vest for Båstad - er den sidste udløber af Hallandsåsen, og bag kystlinjen rejser landet sig mere end 100 meter. Kysten med høje forvitrede klipper, store stenblokke og grotter, som gennem tusindvis af år er bearbejdet af havets kræfter, er et slags Bornholm i overstørrelse. Den berømte filminstruktør Ingmar Bergman lod en berømt scene i filmen "*Det syvende segl*" (*Det sjunde inseglet*) fra 1957 foregå i Hovs Haller. Her spiller ridderen Antonius Block (spillet af Max von Sydow) skak med Døden for at udsætte sin egen skæbne. Forgæves!

Torekov er en lille hyggelig havne- og fiskerby med færge til Hallands Väderö (på dansk Vejrø). På mange måder kan Torekov minde om Skagen med sit særlige lys og miljø, og som Skagen er Torekov præget af turisme. Ifølge en legende sigter stednavnet til en lokal helgen, Sankt Tora, der er afbilledet i byens våben. Den oprindelige kirke fra 1344 var indviet til Sankt Tora, men nedbrændte i 1858. Kirkens grundmure på 30x12 meter er bevaret på byens torv. Nær kysten ligger Dagshøj - Skånes største gravhøj fra bronzealderen.

Hovs Hallar - hvor man spiller skak med Døden!

Tekster af Marianne Henriksen og Flemming Andersen

EFTERSOMMERENS BUSTUR 30. AUGUST

Foreningens turoperatører – *Marianne Henriksen* og *Flemming Andersen* – har udset sig, at eftersommerens bustur skal gå til den nordøstlige del af Skåne med et smut til Blekinge (Listerlandet). Turen er hverken prøvekørt eller planlagt i detaljer – endnu. Men det sker ved først given lejlighed.

Notér venligst datoen i kalenderen!!!

Udgangspunktet er med bus fra DGI-byen via Øresundsbron til Kristianstad (Christiansstad), hvor der indtages frokost. Formentlig på Stadshotellet tæt på Christian IV's flotte Trefoldighedskirke. Herfra kører bussen til Ivösjön og med færge til Ivön (Ivø), hvor ærkebiskop Anders Sunesøn tilbragte sin sidste tid. Turen fortsætter ind i Blekinge til Sölvesborg (Sølvitsborg) med den seværdige Sankt Nikolaj Kirke. Et clou på turen er kæmpen Maglestenen i nærheden af herregården Trolle-Ljungby. På hjemturen søges fortsat en eller flere seværdigheder. Plus et sted til at drikke kaffe og spise kage!

Maglestenen nær herregården Trolle-Ljungby

DEN SKÅNELANDSKE FLAGDAG

Søndag 20. juli – tredje søndag i juli – er det Skånelandske Flags Dag, som gennem flere år har været fejret i Dragør. Også i år mødes man klokken 11.30 i *Café Dragør Sejlklub*, Strandlinien 1B.

Klokken 12.00 er der flaghejsning ved *Jørgen Palm Steffen*. Derefter spisning. Arrangementet forventes sluttet klokken 13.30 med en byrundtur i Dragør, hvor Jørgen Palm Steffen fortæller om byen og flagdagen.

Tilmelding til arrangementet til palmsteffen38@gmail.com.

For at gøre det hele nemt betaler hver især egen fortæring.

Den årlige fejring af det skånske flag er en tradition helt tilbage til 1967 – men ikke i Dragør. En ihærdig skåning ved navn *Sigge Hinderoth* – populært kaldt Limhavnsbonden – fik et arrangement skrabet sammen i *Kaffestugan Bialitt* på landevejen mellem Marieholm og Röstånga i Midtskåne (nær Eslöv).

Udover at fejre det skånelandske flag har man hvert år valgt *Årets Skåning*! Blandt disse kendisser har flere været skåninger, der også er kendte i Danmark: Sangeren *Östen Warnerbring*, skuespilleren *Ernst-Hugo Järegård*, sangerinden *Siw Malmkvist*, entertaineren og tv-kendissen *Lasse Holmqvist*, komponisten *Sten Broman*, forfatteren og skuespilleren *Hans "Hasse" Alfredson* og mange flere.

I Dragør er hver især sin egen kendis!

Kaj Spangenberg

REDAKTØRSKIFTE!

Siden Tidsskriftet dansk-skånsk blev digitalt, har *Kaj Spangenberg* både været redaktør og skribent. Han afløses af *Adam Wagner* ved næste digitale udgave, som forventes udsendt – med forbehold! - omkring 1. august.

DEN SIDSTE KRIG MOD SVERIGE

Historiske begivenheder og historiske personer spiller vigtige roller i vor forståelse af fortiden, men historien byder også på overraskelser - og endda ironi! Men hold nu tungen lige i munden og prøv at følge med i nedenstående:

De historisk kyndige vil kende *Freden i Kiel*, som blev indgået 14. januar 1814 mellem Danmark på den ene side og Sverige og Storbritannien på den anden side. Smerteligst for Danmark betød freden afståelsen af Norge, der siden 1380 havde været i union med Danmark, og som i holstenske Kiel blev tvunget ind i en union med arvefjenden Sverige.

Forud for denne sørgelige fred var gået endnu en krig mod Sverige – vor sidste svenskekrig, som næppe mange kender til, men som havde nær forbindelse med Sveriges krig imod zar Alexander I's Rusland om herredømmet over Finland.

Man skal huske, at Finland under navnet *Österland* i omkring 650 år havde været en integreret del af det svenske kongerige. Krigen udbrød 21. februar 1808 og sluttede 17. september 1809 med *Freden i Fredrikshamn* (Hamina på finsk). Her afstod Sverige hele Finland og Ålandsøerne, som strategisk ligger tæt på Stockholm!

At Danmark-Norge overhovedet blandede sig i denne svensk-russiske krig, havde at gøre med *det britiske tyveri* af vor flåde i 1807 forud for et voldsomt terrorbombardement af København! Det tvang uvildigt det ellers neutrale Danmark over på fransk side i en alliance, hvor Danmark-Norge forpligtede sig til at erklære krig mod Sverige. Desværre var Sverige allieret med Storbritannien!

Side 9

Danmark-Norges krigsmål var generobring af Skånelandene og de norske landskaber, som var mistet ved freden i Brømsebro 1645 og freden i Roskilde 1658. Sveriges krigsmål var at erobre Norge og få toldfrihed i Øresund, og en invasion af Sjælland blev planlagt, men ikke iværksat. Krigen udbrød 14. marts 1808 og sluttede med *Freden i Jönköping* 10. december 1809. Den sidste krig mellem tre broderfolk!

Den historiske ironi

To personer – en dansk og en fransk – spillede hovedroller i disse fejder, og vi kan begynde med *Christian August, prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg*, general og statholder i Norge, hvor fra han ledte kampen imod den svenske arvefjende. Han endte som svensk kronprins!

Christian August, siden Karl August som svensk kronprins

Side 10

Den anden hed **Jean Baptiste Jules de Bernadotte** – fransk marskal og leder af en fransk-spansk styrke, som på kejser **Napoleon Bonapartes** ordre skulle støtte Danmarks krig mod det Sverige, som på samme tid var involveret i en krig på liv og død med Rusland! Bernadotte, hvis slægtsnavn nu er indflettet i vort danske kongehus, blev ikke bare svensk kronprins. Han endte 1818 som kong **Karl XIV Johan** af unionsriget Sverige-Norge.

Ingen skal påstå, at historien ikke byder på megen ironi!

For prins Christian Augusts vedkommende vandt han i 1808 – samtidig med den britiske blokade af Norge - et stort navn under det otte måneder lange forsvar af det sydlige Norge med en styrke på 16.500 mand over for 17.000 svenske tropper.

De var i april rykket ind i Norge. Men efter flere måneders kamphandlinger uden afgørende resultat var tropperne på begge sider så svækkede - de svenske af sygdomme, de norske af mangel på forsyninger – at Christian August 7. december 1808 indgik en våbenstilstand med svenskerne.

Det skete imod kong **Frederik VI's** ordre, men hans ulydighed forhindrede ikke, at han i 1809 blev udnævnt til statholder. Desuden vandt hans forsvar af Norge stor respekt hos de svenske modstandere, og desuden vandt han svensk sympati ved at have undladt at angribe Sverige, mens landet var hårdt presset af Rusland i øst.

Samtidig var den svenske kong **Gustav IV Adolf** under politisk pres og anklaget for uduelighed, og 13. marts 1809 blev han og hele den kongelige familie afsat ved et ublodigt

Side 11

kup. Efterfølgeren blev den barnløse kong **Karl XIII**. Sverige manglede nu en kronprins.

Det fik Sverige, da Kong Karl adopterede den danske prins Christian August og gjorde ham til svensk kronprins. Nu var navnet Christian ikke så populært i Sverige med tanke på **Kristian Tyran** - danske Christian II og det Stockholmske Blodbad i 1520 i erindring. Derfor antog Christian August som kronprins navnet **Karl August**!

Hele forløbet var ganske bemærkelsesværdigt, eftersom Danmark-Norge og Sverige på det tidspunkt var i krig med hinanden!

Monumentet for Karl August på Kvidinge Hede (Foto: Kaj Spangenberg)

Side 12

Desværre fik den danske prins, nu svenske kronprins, en meget kort karriere. Under en militærøvelse 28. maj 1810 på *Kvidinge Hede i Skåne* faldt han af hesten og døde! Årsagen er ikke klart fastlagt, men sandsynligvis af overanstrengelse eller et slagtilfælde og næppe af den forgiftning, som rygter sagde var sat i værk af adelige modstandere til kronprinsen.

Disse ubefæstede rygter fik under ligfærden i Stockholm dødelige konsekvenser for riksmarskalken *Hans Axel von Fersen*. Menneskemængden angreb ham og myrdede ham brutalt på åben gade. Pøblen troede på rygterne, at von Fersen havde stået bag kronprinsens død, hvilket aldrig er bevist.

Nu stod Sverige atter uden kronprins! Og den nu 61-årige Karl XIII var fortsat barnløs.

Modsætningernes mand

Gode råd var dyre. For at vælge en ny kronprins nedsatte man 30. juli 1810 en riksdag i Örebro, fordi man ikke turde mødes i Stockholm. En kandidat var afdøde Karl Augusts bror, *Frederik Christian II, hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg*, men hans kandidatur blev modarbejdet af danske kong Frederik VI, der håbede på selv at blive valgt for således – på sigt – at få samlet de tre nordiske riger under én krone.

Det var nok ret dumt. Nu valgte den urtima riksdag, som den kaldtes, i stedet den franske marskal Jean Baptiste Jules de Bernadotte som kronprins under det mere svensklingende navn *Karl Johan!* Han havde et noget broget levnedsløb - begyndt med den laveste rang i den franske hær og endt med den højeste.

Marskal Jean-Baptiste Bernadotte alias Karl XIV Johan af Sverige-Norge

Side 14

Han havde skuret kasernegulve på Korsika og ført et armékorps til sejr ved **Austerlitz** (i det nuværende Tjekkiet under navnet Slavkov u Brna). Han havde svoret Napoleon evig troskab og siden modarbejdet ham. Han havde kæmpet for den franske revolution og var pludselig svensk kronprins og fire år efter Kielerfreden – i 1818 - konge af unionen Sverige-Norge!

Jean-Baptiste Bernadotte var så sandelig modsætningernes mand.

Generobring af Skåne

Forud for dette sensationelle valg huskes han i dansk historie som fransk marskal og leder af de franske og spanske styrker, som Napoleon sendte til Danmark, og som i 1808 var rede til at invadere Skåne med 81.000 mand, så vi kunne vinde de tabte østdanske provinser tilbage!

Det blev aldrig til noget. Styrkerne kom for sent til at krydse Lille- og Store Bælt, før isen brød op. Derefter var bælteerne under kontrol af den britiske flåde. Men de spanske tropper fik da brændt **Koldinghus** af, før tropperne af Napoleon blev beordret hjem til Frankrig!

Genopbyggede Koldinghus - med Dannebrog

Side 15

Ringen slutter - men først begynder den i Helsingør i det svenske generalkonsulat i Stengade 46 med de tre kroner over porten. Ejendommen – tegnet af den svenske arkitekt **C.F. Adelcranz** - er opført i årene 1784-1791. Bygningen er den tidligste repræsentant for klassicismen i Helsingør og er i dag domicil for Helsingørs Kongelig Privilegerede Skydeselskab, i hvis restaurant Dansk-Skaansk Forening og Skånsk Fremtid har holdt fælles julefrokoster gennem nogle år.

Det var i denne bygning at Napoleons tidligere marskal Jean Baptiste Bernadotte 19. oktober 1810 afsvor sin katolske tro for dagen efter at gå i land i Helsingborg som svensk kronprins! Efter sigende var det i generalkonsulatets gård, at han bekendte sig til Martin Luthers lære, så han i 1818 kunne sætte sig på den svenske trone under navnet Karl XIV Johan.

Med ham og den danske prins Christian August alias den svenske kronprins Karl August sluttede vor sidste krig mod Sverige. Den store forbrødring mellem de tre nordiske lande brød først igennem under Skandinavismen, men det var 3-4 decennier senere.

Trods alle gode tanker lykkedes som bekendt ikke at skabe en Kalmarunion 2.0 i form af en nordisk union med én fælles konge. Norden havde ikke som Tyskland en **Otto von Bismarck** (1815-1898) eller som Italien en **Camillo Benso di Cavour** (1810-1861) og en **Giuseppe Garibaldi** (1807-1882) til at samle rigerne.

Det blev til mange fællesnordiske møder, til mange skåltaler, men for lidt handling. Trods alle gode intentioner.

Kaj Spangenberg

REFORMKATOLIKKEN FRA HALLAND

Poul Helgesen siger ikke nutiden så meget, men kyndige i dansk historie vil genkende navnet, når *Skibbykrøniken* nævnes. Dette på latin affattede dokument om dansk historie fra 1519 til 1534 blev i 1650 fundet indmuret i apsis i Skibby Kirke på Sjælland.

Det vides ikke med bestemthed, hvem der har skjult håndskriftet, endsi­ge hvorfor. Men eftersom skriftet omtaler kong *Frederik I* (1471-1533) som ”den kirkerøveriske konge” og reformatoren *Hans Tausen* (1494-1561) som ”dette utyske blandt alle udyr” – og desuden gør voldsomme udfald mod den fængslede kong *Christian II* (1481-1559) for hans grusomme handlinger – blandt andet det *Stockholmske Blodbad* - har det næppe været særlig godt at besidde et så provokerende skrift i tiden omkring *Grevens Fejde* (1534-1536) og den lutherske reformation (1536).

Skibbykrøniken slutter midt i teksten - uden punktum! Der er ingen efterretninger om, hvad der skete med den mand, der ellers var så kendt i sin samtid. Meget kan tyde på, at det kan være forfatteren selv, der har skjult sit værk. Med sikkerhed vides det, at Poul Helgesen var kirkeværge for Skibby Kirke, som i den katolske tid hørte under St. Laurentii Kapel i Roskilde Domkirke. Desuden var han læremester eller lektor ved Domkapitlet.

Skibbykrøniken er i dag bevaret i *Den Arnamagnæanske Samling* i København. Få skrifter som denne krønike har vakt så stor opmærksomhed i samtiden. Den vidner om en forfatters

Side 17

lidenskab og had i skildringen af tidens åndelige bevægelser – især dens rasende had til Reformationen!

I dette apsis på Skibby Kirke fandt man 1660 Skibbykrøniken

Ikke en reformation som den lutherske!

Men ikke kun den. Poul Helgesen er tillige stærkt fordømmende over forfaldet i den katolske kirke, hvis rene lære han forfægtede imod gejstlighedens vellevned og de skamløse afladsbreve, som mod penge til kirken gav adgang til himlen.

Eftertiden har kaldt Poul Helgesen for *reformkatolik*, fordi han ønskede en reformation af den katolske kirke, men ikke den reformation, som den lutherske lære bød. Poul Helgesen

Side 18

delte på mange punkter reformatorenes kritik af den katolske kirke. På den anden side kunne han ikke acceptere en total omvæltning, som *Martin Luther* (1483-1546) fra Wittenberg ønskede.

Poul Helgesen ville bringe den katolske kirkes lære tilbage til oldkirkens værdier. Men netop fordi han befandt sig i skismaet mellem sin katolske tro og forståelsen for en række af Luthers reformatoriske synspunkter, måtte han lide den tort i folkemunde at blive omtalt som *Poul Vendekåbe!*

Grevens Fejde eller Arvefølgekrigen!

For at forstå den dybere sammenhæng kræver det en kort opsummering af, hvad Grevens Fejde var omfattet af. Historikeren *Lars Bisgaard* mener, at den lige så vel kunne kaldes Arvefølgekrigen, for den drejede sig ikke bare om et opgør med den katolske kirke til fordel for den lutherske protestantisme, men om hvem der skulle være konge i Danmark!

For første og - heldigvis – eneste gang var der borgerkrig i Danmark!

Det danske rigsråd kunne efter *Frederik I's* (1471-1533) ikke enes om valg af en ny konge. Uenigheden skyldtes, at Frederiks ældste søn, *hertug Christian af Slesvig-Holsten* (1503-1559) var inkarneret tilhænger af det protestantiske opgør med den katolske kirke. De katolske biskopper og deres tilhængere kunne derfor ikke støtte hans valg som dansk konge. Protestanterne i rigsrådet så ham til gengæld gerne som ny dansk konge. Uden konge på tronen måtte rigsrådet styre landet.

Side 19

Et andet kongsemne var bemeldte Christian II (født 1481, regent 1513-1523, død 1559), der var blevet fængslet af Frederik I 1532 på trods af, at han havde fået frit lejde mod at vende tilbage fra sin tilflugt i Norge. Han var borgernes og bondestandens favorit og stod stærkt i København og Malmø, hvis styre havde allieret sig med hansestaden **Lübeck**, som var stærkt utilfreds med den førte handelspolitik i Danmark.

Grev Christoffer af Oldenburg

Lübeckerne hyrede en slægtning til de danske konger, Grev **Christoffer af Oldenburg** (1504-1566). Som chef for en hær af lejetropper skulle han erobre Danmark i Christian II's navn.

Det er efter ham, at borgerkrigen bærer navnet Grevens Fejde!

Svenske kong **Gustav Wasa** (1496-1560), der undslap Christian II's Stockholmske Blodbad i 1520 og blev svensk konge 1523, blandede sig også i krigen ved at foretage et indfald i de skånelandske provinser – delvis som støtte for Frederik I.

Side 20

Et kuriosum midt i de mange forviklinger og kampe var den tidligere svenske ærkebiskop **Gustav Trolle** (1488-1535) – han var den egentlige ophavsmand til blodbadet 1520 i Stockholm! Christian II's fald som unionskonge og konge af Danmark ledte til Gustav Trolles flugt fra Sverige til Danmark. Her blev han forlenet med slottet Dronningholm ved Arresø og samtidig biskop i Odense. Det kom så vidt, at Gustav Trolle i 1520 forestod kroningen af Frederik I!

Munk hos karmeliterne i Varbjerg

I denne forplumrede borgerkrig befandt Poul Helgesen sig som katolsk munk i **Karmeliterordenen**. Lige så mystisk som han forsvandt ud af historien, lige så usikker er hans opkomst.

Nogle kilder mener, at han fødtes af en svensk mor, men havde en dansk far! Det med hans svenske mor kan have sin rigtighed, idet Halland mod øst grænser op til svenske Västra Götaland, og datidens grænser var lette at overskride.

Fund fra klostret i Varbjerg (Varberg)

Sikkert er det, at han fødtes omkring 1485 i - eller i nærheden af - *Varbjerg* (Varberg) i Halland, der dengang var ærkedansk. Hvad vi med sikkerhed ved om Poul Helgesen er, at han som ganske ung blev anbragt hos karmeliterne i deres kloster i Varbjerg. Karmeliternes orden blev stiftet af en gruppe kristne eneboere på bjerget Karmel i det nordlige Palæstina (i vore dage ved israelske Haifa). Ordenen lagde vægt på fattigdom og askese, og munkene blev generelt kaldt for tiggermunke.

Unionskongen *Erik af Pommern* (1382-1459) hidkaldte i begyndelsen af 1400-årene munkeordenen til Norden (i Kalmarunionens tid), og de altid flittige munke grundlagde deres første kloster i Landskrone – efter 1658 svenske Landskrona! Man formoder, at det netop var det kloster, Poul Helgesen kom til, før han 1517 rejste til et nyere kloster i Helsingør. Den fremmelige novice modtog undervisning i både filosofi og teologi og blev efterfølgende præsteviet.

Erasmus af Rotterdam

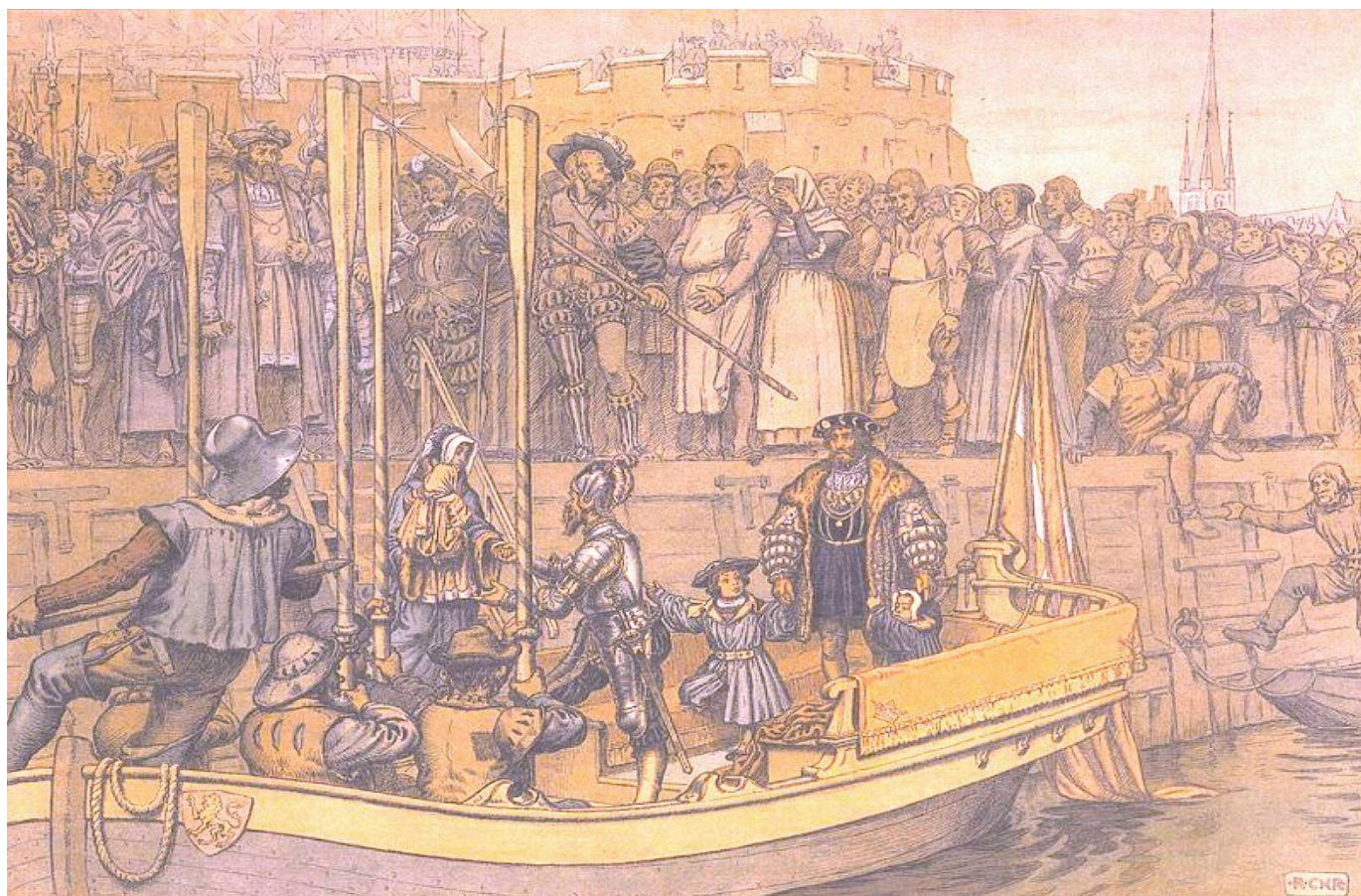
Poul Helgesen, der latiniserede sit navn til *Paulus Heliae*, skrev andet end Skibbykrøniken. Således forfattede han et skrift om den fremtrædende nederlandske teolog, filolog og filosof – *Erasmus af Rotterdam* (1466-1536) - der spillede en central rolle i den nordeuropæiske humanisme under renæssancen. Erasmus skrev et værk om, hvordan en god kristen fyrste burde agere og krævede lige som Helgesen reformer inden for den katolske kirke.

Poul Helgesen var betaget af Erasmus' tanker og brugte dem, da han skulle oversætte et udenlandsk skrift for Christian II.

Side 22

I stedet oversatte han Erasmus' værk, der på dansk kom til at hedde "*En kristen Fyrstes Lære*" (1522). I en prædiken på slottet anklagede Poul Helgesen kongen for tyranni og kætterskhed og måtte flygte til Jylland. Her sluttede han sig til oprørerne mod ***Kristian Tyran***, som svenskerne kaldte kongen for hans ansvar for det Stockholmske Blodbad.

I 1524, efter at Christian II var drevet i eksil til bl.a. ***Lier i nederlandske Flandern*** (i dag Belgien), udgav Helgesen den første danske oversættelse af Det Nye Testamente. Denne bog var den første reformatoriske oversættelse af bibeltekster uden for Det Tyske Rige, og værket spredte sig hurtigt i Danmark.

Christian II forlader 13. april 1523 København sammen med dronning Elisabeth og børnene Hans, Dorothea og Christine.

Claus Mortensen Tøndebinder

Som såkaldt reformkatolik stødte Poul Helgesen ofte sammen med reformatoren Hans Tausen (1494-1561), der var uddannet i Wittenberg i Luthers lære. Der var på den tid flere reformatorer i Danmark end Hans Tausen - blandt dem hans medarbejder, *Jørgen Jensen Sadolin* (1499-1559) fra Viborg. Andre var *Christiern Pedersen* (1480-1554) fra Hillerød, der var oversætter fra latin til dansk. Fra Amsterdam kom kannikken *Frants Vormordsen* (1491-1551) til Malmø, hvor den evangeliske bevægelse stod stærkt, støttet af borgmester *Jørgen Kock* (1487-1556).

I København og Malmø vandt protestantismen hastigt frem. Og her optræder *Hans Olufsen Spandemager* (død 1571) og præsten fra Sankt Peders Kirke (St: Petri Kyrka), *Claus Mortensen Tøndebinder* (1499-1556), der var begyndt sine protestantiske prædiker i et kapel uden for bymurene.

Men ikke med Poul Helgesens støtte! I Skibbykrøniken kalder han ”*denne Tøndebinder en helt ulærd karl og fuldstændig ubekendt med de gode videnskaber*”. Hans Spandemager var ”*en smule mere lærd end Klaus*”.

Poul Helgesen kogte over og skrev, at begge lærte de folket, ”*at håne alle helgener, at nedtrampe alle den kristne religions helligdomme, at spotte sakramenterne... at vanhellige de til Gud indviede huse, at omstyrte de hellige altre, at overgive de hellige billeder til de hævnende flammer, at gøre nar af faste, offentlige og højtidelige bønner og alt, hvad de troende hidtil havde iagttaget for at bevare dyderne, for at ave kødets lyst eller for at fremme gudsfrygt og fromhed.*”!

Side 24

På ukendt vis forlod Poul Helgesen denne verden som en vred katolik, Han kunne ikke vide, at den lutherske reformation også kom til at medvirke til en reformation, en modernisering af den Romersk-katolske Kirke!

Den kom med tiden. Alt tager jo sin tid.

Karmeliterklostre og -kirker i middelalderens Danmark

Vor Frue kirke i Landskrone (1410-1530).

Vor Frue Kloster og Sankt Mariæ Kirke i Helsingør (1430-1536)

Vor Frue i Skælskør (1418-1532)

Sankt Mariæ i Sæby (1460-1536)

Vor Frue i Aarhus (1461-1531)

Vor Frue i Varberg (1470-1530).

Sølvitsborg (1480-1536).

Kaj Spangenberg

Karmeliterklostret i Helsingør. Foto: Kaj Madsen

KØBENHAVNS NÆRMESTE KØBSTAD

Hvor mange ved egentlig, at Københavns nærmeste købstad hverken hedder Hillerød, Roskilde eller Køge, men er svenske *Landskrona* på den skånske kyst? Her taler vi om fugleflugtslinjen, da kun Øresunds vand skiller den danske hovedstad fra Landets Krone - eller *Landskrone* på dansk.

Den oprindelige mening med *Landzcrone* - som staden hed ved grundlæggelsen – var, at den skulle være hele Nordens hovedstad! Vi kan også kalde den Kalmarunionens hovedstad, for grundlæggeren var unionskongen *Erik af Pommern*.

Byen blev anlagt ved et lille fiskerleje *Sønder Sæby* ved kysten. Man kender ikke den nøjagtige dato, men ifølge et diplom i Rigsarkivet - dateret år 1405, hvor stednavnet Landzcrone forekommer - blev byen grundlagt på et tidspunkt, der er angivet som kort før 1405.

Lige nord for staden findes en lille landsby og kirke ved navn Säby, og den mener historikere var Nørre Sæby i begyndelsen af 1400-tallet.

Om Erik af Pommern oplyses (frit fra Wikipedia) at han oprindeligt hed *Bugislav* og var født 1382 i Darłowo (tysk Rügenwalde) i Pommern og død samme sted i 1459. Hans sarkofag kan ses i den store kirke i Darłowo.

Bugislav var søn af hertug Vartislav VII af Pommern-Stolp og Maria af Mecklenburg-Schwerin. Han var også fostersøn og søsterbarnebarn til *Margrete I* og således gennem moderen oldebarn af *Valdemar Atterdag*.

Noget indviklet!

Side 26

Bugislav alias Erik var konge af Danmark som ***Erik VII*** (1396-1439), konge af Norge som ***Erik III*** (1389-1442) og af Sverige som ***Erik XIII*** (1396-1439). Selv om Erik formelt var konge, var det dog stadig Margrete, der styrede. Først da Margrete døde i 1412, blev Erik regent af gavn.

Hans officielle titel var *Erik, med Guds nåde Danmarks, Sveriges, Norges, Venders og Goters konge, hertug af Pommern.*

Erik af Pommers sarkofag i kirken i Darłowo i polsk Pommern

Europas bedst bevarede voldanlæg

Kalmarunionen døde efter det Stockholmske Blodbad (1520) og kroningen af *Gustav Vasa* som konge af Sverige (1523). Men endnu var Landskrone så dansk som altid, og kongen efter *Kristian Tyran* (svensk smædenavn for Christian II) - kong *Christian III* - anlagde et citadel i Landskrone med formentlig Europas bedst bevarede voldanlæg.

Som det vil være alle historisk kyndige bekendt, mistede Danmark ikke kun Landskrone, men hele Skåne, Halland, Blekinge og Bornholm ved Roskildefreden 1658. Bornholm vendte hjem 1660, og 1675 indledte *Christian V* den *Skånske Krig* i et forsøg på at genvinde det tabte Østdanmark. Med den stærke fæstning blev erobringen af den og Landskrone – som staden nu hed – vigtig for den danske hær.

Husene i svenske Landskronas gamle bydel virker ret så danske

Side 28

Et lille års tid ind i krigen, som begyndte i september 1675, kapitulerede den svenske kommandant 3. august 1676 til en dansk hærafdeling, og det skulle han nok ikke have gjort.

Kommandanten ***Hieronymus Lindeberg*** rådede ved den danske belejrings begyndelse over rigeligt forråd og 1600 soldater. Den svenske kong ***Karl XI*** var rasende og anklagede Lindeberg for forræderi, og 18. november 1677 blev han arkebuseret. Han blev skudt bagfra og mistede foruden livet også sin ære.

Svenskekongens raseri kan have at gøre med, at ikke bare den danske hær, men også de skånske friskytter – af svenskerne kaldt snaphaner – kunne benytte fæstningen til udfald mod de svenske enheder.

Svenskerne nedrev en af Nordens største kirker

Da freden endelig blev sluttet, var det før så rige Skåne blevet et fattigt land Og ***Freden i Fontainebleau***, som blev dikteret på slottet Fontainebleau 23. august af ***Solkongen Louis XIV*** og ratificeret i Lund 26. september 1679, ændrede intet. Som den franske gesandt ved forhandlingerne i Fontainebleau, ***Antoine de Pas de Feuquières*** udtalte: ”*Mon pauvre monsieur, pas un village*”. Oversat: ”*Min stakkels herre, ikke en landsby.*” Den danske indsats havde været helt forgæves.

Sverige havde nu hals- og håndsret over Skånelandene og Landskrona og kunne gøre, hvad myndighederne ville. Fæstningen husede fra 1760'erne Adolf Fredriks Kaserne, hvor der i nutiden er indrettet Landskrona Museum. Museet har flere fine, permanente udstillinger om såvel stadens som citadellets historie og er absolut et besøg værd!

Side 29

Værre gik det med *Johannes Døberens Kirke*. Den var en af Nordens største kirker. Men om det var fordi den var fra dansketiden, eller fordi man fra kirketårnet kunne se ind i fæstningen, hvilket i 1754 blev begrundelsen for at rive den ned, så er der kun fundamenterne tilbage af den flotte kirke.

Få år senere opførtes den nye *Sofia Albertina Kyrka*, som er en af de få kirker i Sverige, der har tvillingtårne uden at være domkirke. Sådanne tårne har nemlig rigtige domkirker!

Ruinen efter en af Nordens største kirker, danske Johannes Døberens Kirke

Landskrona er så tæt på Danmark, at man burde kende mere til staden, end man gjorde, da der dagligt sejlede ”flydende værtshuse” mellem Tuborg Havn og Landskrona. Det fik de to finansministre fra Danmark og Sverige stoppet, for det

Side 30

toldfrie salg gav ingen penge i de to statskasser. Det var ellers festlige tider!

Stadens to kendte personligheder

Denne artikel hæfter sig ved to personligheder, som gjorde staden kendt ude omkring. Den ene er en berømt svensk forfatter, den anden skåning om en hals. Den første hedder ***Selma Ottilia Lovisa Lagerlöf***, (1858-1940), den anden er den skånske arkitekt og forfatter ***Peter Broberg*** (1935-2006).

Selma Lagerlöf kom fra Värmland, men flyttede som lærerinde til Landskrona i 1885 og underviste her i ti år på pigeskolen. Hun boede på hjørnet af Kungsgatan og Norra Kyrkogrand (Nørre Kirkestræde), hvor Peter Broberg boede - men først langt senere.

I de år skrev Selma Lagerlöf den berømte roman *Gösta Berlins Saga*, som den danske litterære stjerne i Danmark og Europa, ***Georg Brandes***, roste i Politiken. Det gav berømmelse, og som den første svensker modtog Selma Lagerlöf i 1909 Nobelprisen og blev i 1914 som første kvinde optaget i *Svenska Akademin*.

Hendes nok mest kendte værk, også skrevet i Landskrona, er *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, som er oversat til dansk.

Den skånske polyhistor

Tycho Brahe er uden tvivl den mest berømte skåning nogensinde. Han var ikke kun adelsmand af en stor skånsk slægt. Han var også astronom, astrolog, en smule alkymist, forfatter, digter. En polyhistor er en person med viden i mange

Side 31

fag. Dem opviser historien ikke mange af, men såvel Tycho Brahe som arkitekten, forfatteren, digteren og meget mere, Peter Broberg, var polyhistorer.

I 1970 skrev Peter Broberg med undertegnede bogen *Drömmen om Scantopia – tankar om människor och framtid i Sydskandinavien*. Emnet var en rationel planlægning af den fremvoksende Øresundsregion med vægten lagt på Skånelandenes særegne kulturelle position i Sverige og ønsket om et tværregionalt samarbejde mellem Skåne og Sjælland.

Peter Broberg ved sit hus i Nørre Kirkestræde (Norra Kyrkogränd)

Peter Broberg havde danske aner og talte og skrev lige godt dansk som svensk. Han blev bevidst om sin skånskhed, da han under sine arkitektstudier var på ferie på Sjælland og her opdagede, at de danske og de skånske kirker fra middelalderen var ret identiske i forhold til kirkerne nord for den gamle rigsgrænse. Det forhold gjorde Peter Broberg opmærksom på, at Skånelandene i tusind år frem til 1658 havde været en del af Danmark. Indtil da havde Peter Broberg været fuldblods svensk og endda spillet på det svenske herrelandshold i håndbold. Nu blev han skåning af kød og blod.

Peter Broberg engagerede sig i mange ting i de 71 år, han levede. Han var uddannet fra Lund Universitet, var lektor ved Kunstakademiet i København, professor i humanteknologi ved Lunds Universitet og professor ved Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg. Ud over det drev han sit eget arkitektfirma i hjembyen, han konsekvent skrev som Landskrone. Peter Broberg var medlem af det prestigefyldte og nystiftede *Skånska Akademin* med navne som Hans Alfredson, Sten Broman, Gabriel Jönsson, Nils Poppe, Ernst-Hugo Järegård og Birgit Nilsson. Lige så betydelig var han i 1989 som medstifter af den nu hensygnende forening, Stiftelsen Skånsk Framtid (SSF) sammen med fhv. søkaptajn og værftsdirektør *Göran Hansson*.

Indtil sidste år arrangerede Göran Hansson den populære *Skånska Flaggans Dag*, hvor man ved velbesøgte arrangementer kårede *Årets Skåning*. I Danmark fejres flaget i Dragør hvert år den tredje søndag i juli.

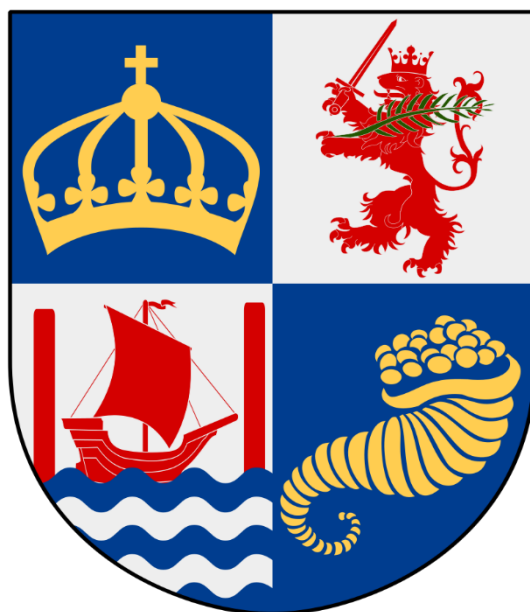
Side 33

Ved bisættelsen 17. januar 2006 i en stor sal på Citadellet i Landskrona deltog et stort følge – blandt deltagerne var Dansk-Skaansk Forenings fhv. formand, afdøde **Jørgen Brandt**. Kisten var indsvøbt i det skånske flag, og der blev holdt taler og sunget sange. Alle fra den danske sangskat!

Peter Broberg og hans ligesindede stiller store forventninger til, at Øresundsregionen langsomt, men sikkert vil føre til en eller anden form for regional forening mellem det gamle Østdanmark og i det mindste det nuværende Vestdanmark.

Under besættelsen skrev **Kaj Munk** digtet *Bøn for Norden* og sluttede med: *Knyt os sammen, Skåne!* Men hvad det tabte Skåneland angår, har vi nok ikke historien med os.

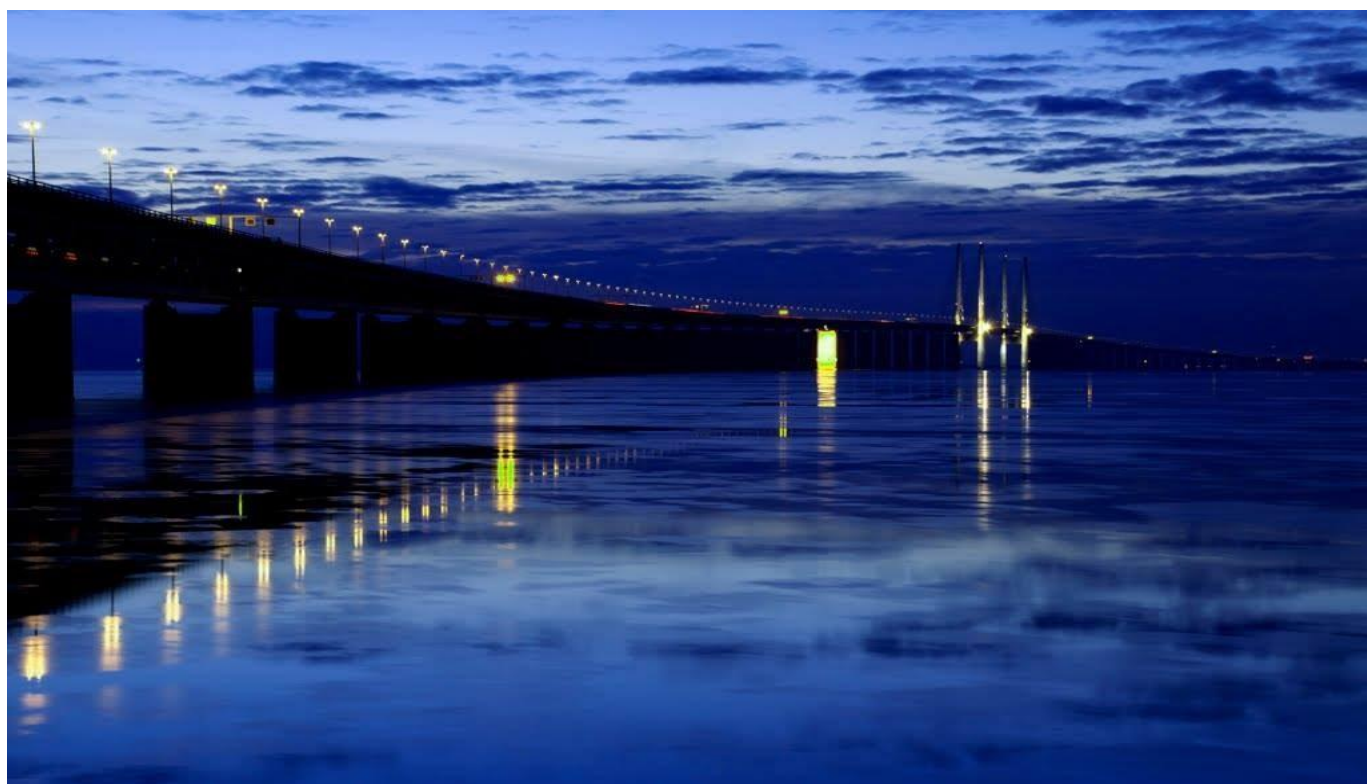
Til gengæld kan ingen ændre på geografien, så Landskrona alias Landskrone er derfor fortsat Københavns nærmeste købstad!

Landskrona Stads våbenskjold - i dansketiden med en sluttet krone

Kaj Spangenberg

NYT FRA ØRESUNDSREGIONEN

»Jeg er stolt over at være Sveriges nye landstræner,« sagde den tidligere danske landsholdsspiller **Jon Dahl Tomasson** ifølge det svenske dagblad Expressen. Danskeren sagde det dog hverken på dansk eller svensk, men på engelsk, og det fik en af Sveriges mest kendte sportsjournalister, **Olof Lundh**, til tasterne: »Jon Dahl Tomasson fortæller, at han vil kommunikere på engelsk og både tage imod spørgsmål og svare på engelsk. Hans svensk er for ringe, og han mener, at vores forståelse for dansk er for dårlig.« skrev Lundh. Jon Dahl Tomasson forbryder sig dermed mod et særligt nordisk sprogbroderskab, som tidligere har betydet, at FC København-tilhængere ikke forstod meget af, hvad norske **Ståle Solbakken** sagde. Ligesom danske landsholdsfans måtte vænne sig til at spidse øren under den tidligere norske landstræner, **Åge Hareides**, pressemøder!

S:t Petri Kyrka alias Sankt Peders Kirke i Malmø

Tidsskriftet dansk-skånsk

Nummer 2/1. maj 2025